

ТУҮЛААХ, СЭРГЭХ КЭПСЭТИЙЛЭР

Алтынны 30 күнүгүр улуус дыахалтатын муннахтыыр саалтыгар Саха Республикатын тыа хаһаайыстыбытыгар миинишпирн бастагы салбуйааччы Наталья Ивонкина Дятлева, улуус дыахалтатын аппарата, тыа хаһаайыстыбатын управлениета, тыа хаһаайыстыбатын үлсүгүрүнн дыарыктыанар тэриэстүгүр, агроэкуологтар бэрэстэбинэлтүгүр, баһынай хаһаайыстыбалар салбуйааччытара кыттылыах муннах буолла.

Баһылык элдин ылыгыр улуус билигин социаль-экономикалык билимдининин, па халыктыктын сайланылыгыга сана сүүрүнүн кутерилибитерин билдирет. Мунунахха үс бопулусу керүлүнө.

Басгаллах, Дутун Россиягаарыг тая хайахыг бичиг биэрэгнийгэр бэлэмний үзлэр тусарыгтай бонгуусыг информацины НИ. Дятлова уонна улусыг биэрэгний ытыгыг бэхлүүчүнай В.М. Моностырев омордулар. Нитала Иванова 10 сылга ытыгылар бу биэрэгис тусалыг, өрөстүүбүлүгэр бэлэмний үзлэр хайдах ытыгылар илгэстэрин бишмэллэрдэ. РФ Правительствоыг 2013 с. муус устар 10 күнүгөсү дыйагылар уонертаах биэрэгис 2016 сыл от ыйын 1 күнүттэн апырдах ыйын 15 күнүгэр диири ытыгылыыстаах. Билигин бэлэмний үзлэр барылар. Өрөстүүбүлүгэ, улусу салгалаларын анал дыйагыларыах, биэрэгний ытыгы хамыгыгылар тэргэтин-дирдэ.

Улуска 2006 с. ылыттыбыт биерэни испититин кытары хаһайыстыбаннай кинигэри тэптээһин ытыллыа. Испититин программа кытары түмүктээб. Итинэн косторунун, Чурапчы улуунун территориялар барыта 6679 тыа хаһайыстыбатын дьарыктар объект бээр — 291 баһынай, 38 колхозно, 6345 хаһайыч хаһайыстыбалар. Улуска биерини ытыты хаһайыстыбын председатели А.А. Ноговицын тарыйытытын, муннахтар, дьаһалта собоитин, оперативнай штаб муннахтарылар информешилар оҥотулунулар, „Сапа спок“ хаһаака үс төгү биерэни хайдах ытытылаахтарын туһунан баһаарар, өйдөтөр ис хоһоонноох ыстытылар таһыстылар.

Илгээ бонпуурсаг тэв хаагайыг бичигар улуус билигтэй балаахайныг, илгээ соруугарын тулган улаарын нэвчлэлт А.П. Захаров дахьдугар илгээтэй. Кэвчлэлт кэмтэ тэв хаагайыг бичигар бонпуурсагтар снэгдүүлбүт дахьдугартай, араас информацийлартай бу илгээтэйгээр элбэх сэлбигарлардаагай, илгээтэй бичигартай, илгээтэйгээр, бичигартайгээр, бичигартайгээр, анализлардаагай, илгээтэйгээр снэгдэтэ. Улуусуугар 2015 сэлбигартайгээр 1 кэмтэй тулган, снэгдүүлбүт дахьдугар 26452 тобо (ол илгээтэй 8788), сэлбигартай 23626 тобо бичигар. Снэгдүүлбүт снэгдүүлбүт дахьдугартай 10 бичигартайгээр. Үүтэйгээр бичигартай 13734 тоннага, элгээтэй 137 тоннага тийгээ. 10 илгээтэйгээр, үүтэйгээр 6406 тонна бичигар, бичигар 98 бичигартайгээр. (Давьдугар тэвчлэлт бичигартайгээр).

Үнэс ботлуурдска НИ. Дигиква өрсүдүүлүмсө тьа хахайьасть багын сайь ашарь биги тиги турдун, инникитин сага сусаларь көрдөхүнгөр тустарьан белифиниорд. Сүрүн салвага, сүөһү нитиинигэр, ахсан этүүн аххайын тавса турарьан эттэ. Ордук дор сүөһү атыһа өсүүлөх ботлуурдасарьан салгата. Сым-соруқ быйыһытын, баар ынахтан бородууахуйы ыһыһы үрөтөр соругу турорд. Ой нитиитэ, телемной үлөи күдө ыһарга сүбэттэ. Республика салгата эти оңоруута түрөнник ситэр салалары – сибииниң, куурса нитиин элбөргөз чүтаһаы сыһалга үлөһиһтөх. Сага жөһөнөөтсөскөй номтоктар үлө киһириһтөр. Холубр, солортууаһа

Хатаска „Багарих“ тэрилтэ 470 сүөлү, ал ийигэр 270 ылах кылар. Горнай улуунулар "Даниелов" бааһынай хаһаайыстыба 200 тахса сүөлү туурар комплекстарын үлөз кылтырдылар. Барыта 6 комплекс кырылгас, ал ийигэр Чурапчы Мындагаайытыгар. Санта хотоннору тутууга гриппарынан үлэ салгыы ыттылыахтас. Санта пишекомбинаттар, сүөлү өлөсөр мезанириованнай сыгасар тутуулаалар, баар объекттары калыууэстэтик үлөниилөрүн сиптибас, ийигери оромунөһиниэ үп көрүлүөз. Нөһилюкэр салатталарыгар тыа хаһаайыстыбатын үлөһэриин дьарыктылашырлар боломуочуһалара көнөз. Бу үлөз үчүгэй көрдөрүүтээк көһилюкэрээр граннар олохтоһуохтара, ылардыах бырайыактары, сыотаньылары ирсибээз кылтырон комускал. Ийивагин ийигэһэриин специализация кырылгас амалы тэрийиэ хаһаайылыаһын бары коллективнай, бааһынай, чааһынай ойнууохтара. Олууса, билон туурар, эх үлэһирэ, онорон таһаарыла, ттаныага.

Өрөспүүбүлүө президенти Е.А. Борисов соруудагынан

ветсанитар кылгас болдыксох курстарын аһыталькосо. Ты хайвайысьбылгыр үтөтөн берэн үерексэ киирөөччилэргэ чыгыһын аһыталькосо.

И.П. Пономарев, пенсионер: Үгүтүгүлүр сыяктын 50 солк тиердөөсө. Билек кыларгаанын даяга ачылатыга үлгүлүгөсө, тороолуну 70-80 бырыһаанта тиердөөсө. Үгүтэ экономикаскый аагылар, суоттаһылынар, аналгаһаһылынар наадалар. Бүтүнгү А.П. Захарова даяһаһаһылытан астыһылар. Сир үлүгүгө күөсү ыһаһаһылыһа, ыһаһаһылы эһи аһыһаһылыһа ханыһаһылыһа үгүтэ көрдүгүлүр сипһаһылыһа.

Л.В. Ефремова, Овсугуун тэснэлтийн байнгын: Эрдэ тэснэлтэн үлгийн сэлдвар хайнгынхыгбаларга эмгэ бэгсгөнгө уурхоса. Холбоур, манди үлүк көрдөрүүнү ситиһор „Комплексы“ байнгын хайнгынхыгбаларга оосо байнгынлар комалжхососа. Нөһилөгкөргө үүтү бэйгөргө переробатальныгылар кыгаса биогрөгсө, өйүгөсө.

Н.Б.Попов, Алабяр голбоогийн бодьдлыг: Эгэр, орто саастах дьон тая хамаарьсгалын үзлэгийнэн сана дээрхтаналлара, сэдэлийнлара ырахан. Сирлэргэ, туханинлэргэ суух. Сорох түгээнэ өйөөмүг; араас чоготинлэгийн үншэр дьону наар өйөөгүн тааарыллар. Кыра сирдэх-уугтаах нэбиллнлэргэ сир оглохуугтар көмөлөөсөхөх наада.

Н.А. Ариакма, "Дурагч" ТХПК баярбуйвчлалын прейсидент: Биеэний барар юмнээр сүри карууулалт тулаанчлалы чусалхайлах. Тулаанг донгон тал хайайлсгалыг үлгэриг сан сага дэрийн өн эрөөчлөргө биеэсээ. Улууца үлгийн сага сагалыг фермер донгон сүлүүтүн итгилн мунурдаммака, алын эртэл буюуооооо, очноо сүлүүтү асаага эбиллөж. Ялангасан агайага. Хамнастага юра.

[illegible]

2016 оныг 9 сард 700 мян. солк. тэн халаагч хэргийн сайн дурын хөрөнгийг оруулж байсан нь, Ил Түмэн депутатуудын бичлэгтэйгээр кирилдэ. 27 мян солк. Россия бодлоготойн хэлбэр", — дүн бичлэгийн гурт.

Үс боптурууска информациялары истини көннөттөн ыйыткылар кирдирер. Оросуубулдуу, улууслуг тыгын хаһайыстыктын боптуруостара көнөник хабыллыбыт бусуланнар, ыйыткы элбөк, ис хохсоно даҕаны араас, мөкүрөтөк сорус даҕаны буолла. Ол курдук үүт снөбулан тахсар сыаната (себестимолла) төһөтө, искусственной сиометсфини, ылуот тенебурд, үүтү, эти тутуу сыаналара, техниканы атыһаанын, субидиелар, с. д. а боптуруостар көнөттөн, толуккоо элбөттөрдө ыйыткылар.

М.Н. Макарова, Т.А. Хайишьябаши
управлениям зоотехника: Сүсүнү албанын
өрсөтүүдүзү тас өлтүгөн алышынны тарыйысы.
Сүсүн алышын, хайишьяба таринен бадалык ычат
албан ийэр. Выход харьтан комитет тагууко. Осменитор.

Д.Д. Дычковай, Хогтоо нэвчлэлийн бэлчлэг: Тын халхгайстбылал сайнширын союунун барьлалар эдэр ыччалы тын халхгайстбылалар салхырын бослуруога тутал. Холбоур, агрооскулалар үглэре хаван да таарилалыг багарт. Земсүй зоолеханал, агроном баар булуухтах дигн яварбэст союул.

Н.Н. Лытвин, «Кырым» башкый хаһайлыктабы сыйлааччыта: Тыва хаһайлыктабын үтүрүткөн дыйдыкчылар ор сытарга үтүрүткөн, сыйырбы өткө араас транзарга, субсидияларга кырсери тыннактылыг, документ эларзаттылыг, араас кустурустарын кыйла таас- чакка тиксизбептиг, Сүдүргүлүтүсөхө наада. Элбөк чөлүтүлери нербөккө, оңулулар боролуукуйга-үүнө, элө сыйанын эбөккө наада.

Түмүк тылыгар Н.И. Данилова көксөтүннэ тыл этинторго тохтоско, киирбит саналары учуоттуурга, кыаһыгар өгүтүн толорторугута ыларха эрөннөртө.

Улус башында А.Т. Ноговицын муниах үрдүктөлүмдүү билим-билим, даярдагычтар баар билим-билимнаны бары өтүтүн көрдөрөн туруорулутууларын, сорукары чогулаабылгарын, ол ичин көпестин дыйлабайдык, туулаахтык билим-билимнаны баагызат. Сын түмүктүү ийгизге үлө элестин ийиштыбаа, билимнаны тонорго, катар сын эрестүүбүлүк салалата, тыа халкыны билим министрликте, улус салалата туруор сорукары тонорула туулаах салалата сору туруора

Иван Михайлович ПАВЛОВ.

ЧУЛУУ СПОРТСМЕННАРЫ ЧИЭСТЭЭНИН

Алтынны 3 хүнэтэр „Айвигч“ культуура уоша, духу-
обунай сайдны квинигэр угуусут бүтүгү күнгө саммай
үрлүк ситхинилэх спортсменнарын чигжээнин буолла.

Саалага улусу спортивнийн общественюю, инвизи эрхлэрбигт – оюула оюолоро, нэһиликтэртэн кэлбигт бортосбигиталар. Бүтүн Россия, республика, улус чигин чагылхайдык көмүсүсэбигт чулуу дьоммутун эвэрэллэи мунуһун.

Улуу баһылыга А.Т. Ноговицын сэтгэний 4 күнүгөн — нэрүт сомодоһоһугун күнүгөн эвэрдиһэтэ. Улуу депутаттарын Сэбиэтин председатели Я. П. Оксешников эвэрди тыл этэн туран, чирэстэн өскөтөк спортсменнары сүөгөнө ыһыраа.

Дохсон ыгыс тыйыһынан дохуһуотланан дубоһоо Саха Республикаһын, Европа, аан дойду хас да тогултох чемпионнаты, араас таһымнаах турнирдар кыйылылааһара, аан дойду таһымнаах гроссмейстер Рена Ноговицкы, норуоттар икки ардыларынаағы кылаастаах спорт маастара, оҕунан ыгыһа устудуоннар ортотурутар аан дойду чемпиона, Россия сүүмэрдэриниң хаммадатын чилиэнэ Мисаил Филатов, мас тардыһыһытар Россия чемпиона, аан дойду кубогун иккис этабын кыйылылааһа Василий Алексеев, мас тардыһыһытар Россия призера, аан дойду кубогун иккис этабын кыйылылааһа Саина Сеталиева, мас тардыһыһытар аан дойду кубогун иккис этабын призера Татьяна Дьячкова, буудуһанын ыгыһа Россия чемпиона Николай Миронов тренерэ Федор Смирников, көтүгүстүүгэ бэтэрээннэрэ Россия чемпиона, аан дойду призера, ССРС спордун маастара Сергей Ноговицкы сцената таһыһылар. ССРС култууратын туйгуна, Саха Республикаһын култууратын үтүөлөөх үлөһигэ, алтыһың ВД Пивовина аҕа-аһаһын сирин түмүн оҕордо.

Улуу баһылыга А.Т. Ноговицын маньык чыстоһии буоларыгтан улаханчык долгуларын, спортивнай Чурагын чулуударынан кээн туттарын эттэ. „Ман-аары оонньуулар“, Нам-аары спартакиада кыйылыахтарын чыстоһиин үрдүк таһымна ытыгылыбын, итинник үтүө үтө инниктин даҕаны баар буолуохтааһын, ити спортсменнарбын кыйылыга кынаттырга тирэх буоларын бэлэстэттэ. Кыһынны спортивнай оонньууларга

билгилтгэн бэлэмсөн, бастайр соруу туруунараа
ынхид. Чулуу спортсменуарьтай, юнгар трендсори
улууса спорт сайдылгыар юнгарбг юнгартайн нин
Эррэд суртун, харьнан бирэмийсөн нагараалалта.

Кышкы-хотуу артыстах, нөһүлүктэрин чыһин урдуктук тутар спортсменнарын Чурапчы нөһүлүктүн баһылыга С.А. Сарышев, Болоһонго нөһүлүктүн баһылыгын соһуһуһун А.А. Ефремов, Кытаһах нөһүлүктүн баһылыга Е.Н. Потанов, Мугудай нөһүлүктүн баһылыга К.И. Пермяков, Сыһан нөһүлүктүн баһылыга Е.А. Сицев, Чакыр нөһүлүктүн баһылыга Т.В. Адамова эһүрдэлэттир, наһараадаларын туттарылар.

Чураччылаагы физкультура уонна спорт институтун спортивный үлэсэ проректора А.В. Алдэйчев, Д.П. Корзинанын Чураччылаагы республиканский оҕо спортивнай индустриал-оскуоланын дириктөрө Н.Н. Гумев, улуустаагы үөрөх управлениетын начальнигыт салбырааччы Н.Е. Федорова, „Улыба“ улууһун сабэтидэсэсэ, улуустаагы дахталлар түмүктөрүн салайааччыта Е.С. Иванова, оҕунан ытыы спортун федеральнай салайааччыта, И.М. Павлов, аһынан орто оскуола дириктэрэ М.В. Дьячковский, Чураччылаагы оҕо-спортивнай оскуоланын дириктөрө С.С. Мордуков, „Кыталык“ улууһун сабэтидэсэсэ В.П. Пудова эбэрдэстэрин тириитэр, наһараада тутардылар.

Көнгүл тустуга ССРС спордуу мастара, Соёуус чемпио-на С.С. Морфунув: „Олимпийский, аан дойдуга, Соёуус чемпионнарын нигэн таһарыгыга акылдаг уурбуг Чурганы ол юмисогон калгенетин бөрөстобитизго буларбылан, күн туттабын. Билиги кыйылыларбытын эниги салтыгыт. Урдуктен урдуга көрбониторын ыштаган итин; Россия, аан дойдуга, олимпиада чыгчаатарын далайи!“ — деген алтыс тыларын аныкатын, савшуга мустубут джон дохсон ылык тыаһынан бизерэттигор.

Түмдөсө, Чурагычы спортун пимно буслбут. Чурагычы — спорт тусогат⁴ ырыны утууслут таба такааных ырагыта. Василий Кузьмин мадын буоларын курдук ерө кууруу тусогот, дуорааннахтык толоруутун турш арга, уруй-айгал оротугар керүсүбүт.

Алексей СЛЕПЦОВ

ААН ДОЙДУ ЧЕМПИОНКАТЫН ТҮРГУТУУ

Слупаны 3 күнүгэр „Айыгы“ культуура уонна духуобунай сайдыы кинигэр 20 дуобачыг мустан аан дойду ааттаахтарын кыайан кэлбит кыыспытын Рена Ноговицканы сазанса кэмэлэюгүдэр. Прессмейстер Рена 24 сааһын саппа туолуары салгыар элэрткөн к. кыыс. Утарсааччыларын олох тутуһуннарыкка, бил., эр тэпсэлүүдүк хамны сыһыан кыыста.

Бу күн билиги 100 характаах дубаада Чурапчытан бастаы республика чемпионо, салгы тылаан-остөөк Дьөгүөр Манаастырыбы ойдоон ылтыбыт. Салгы 1975 с. согурууттан кэп сындыабыт тросмейстер И. Алафонов Чурапчыга хас да сиргэ ооннуса, 68 бырыһаны ылбытын санаабыт. Оноо хэстөөсү, бу сырына сүрдөөк бөлмөнү оонноочулардан Рена хөлүтүк 97,5 бырыһаны ылбыта, кини таһыма үлүлүнү үрдүгүн түбүлүр.

Осонгообут дотоон бийр кыскачан биеэ кэпитин эргиттэрэн баран, хайдах-туох буюлбулун байгыз да ойрообондо солуйда. Бэгээрэн өөр В. Аммосов, И. Заваров, А. Кулинин муунуук турууластылар. Апрель Васильевич дамжада талса сырыгта ээрэрн, син-бийр бэрнэргэ кудайлыа. Отон илгэрэгтэ охсула үөрэнгөмтэ Миша Корякин согообут кэлгэвэн, бу кулгройа буюла!

Түмнээс, Рена үндсгүй олонжнууну нэрдэрбүт дусбалчл-
тарга бэйэллн бэрмнстэрнн туттарда.

100 харахтайх дуубаава. Аан дойду чемпионун аатын сахалтан бастааһын ааһыбыт бастыт оҥоһут. Рена айар үтүһүн үтүһүгөр сыйдыр. Кинигэс өссө даҕаны урдук ситһинирир, чаһылайт кэһийиылары, дыһу-соргуһу баҕара, сөһүһүн аһыны хаалабыт!

И. КАЛАЧЕВ, сценарист-комментатор.

Бичлэг

Бу күнүргэ мунхааһын үстэ. Соторуаһыта Улахан Күөл Көрүтүн аһаһтар мунхаа кырлааһыттан оодутар тийэ муһунулар. Иһиэн түрбүт аһаас дьон-сүргэ сааһыһа, көрүтүн-күлүүнү түүлэ, сүргөһө түүтэ.

Мунганы сайагчид нь үгс оог эрвонд тийснэ. Салмааг, Макаров айл уугуун отгон, арьшилх алацлын, саламалын баай Байгальтан көрдөөн алгын аманга, Сотору тунга үгснөн, мунга чирдмал түслүүгөн бард, эр болгэр ойгон алларан курдуралгылар, үтүмк хытгылар,

КҮӨХ БОЛЛОХ БОЙУМ БЭРСИИТЭ

боянчо тартылар, сою аймах, даяхталлар, юртыдастар хам-
андаalara нырынга турунулар. Учаснага былайтаммыт
иозо мухтаптан Герасим Степанович Пашков мухтага
түстэ. Өр-өтөр буолбата, мухта иллингэти суох тартылан
тахсар чардаанка килингилэр, мухтааи кэлбит дьон
тобуорустулар, иһэ тахсарын кэтэһин долутулаах түтүө
үлүгү. Мунха улахан апаара тахсыпта, “Борончох кэлэ”
дьон үөрүүтүк санга иллингэти. Батык билинча кэтин

мөйдөөннэ соёуу буслаа, чөмөх улаантар улаанга, үөрүү
көтүү үнсээтэ.

Бу күн мунхага кэлбит 40-ча юлги көмүс хатырыктаабыз,
добончу үлөктөн дыйгыттыгыр өттүк-хараллах тоңунмүз.

Г. ПЛАТОНОВ

Россия Сурунальыктарын союһун чыгыста
Дана Петровна хасаттыктаһа түһүрүлүстү.

УЙГУНУ КЫЛАТА

"Чурапчы" ТХПК "Сага олох" хаймага ыйга бирдэ тахсар анал сыһарылыта

№ 11 (85)

2015 сыл
Сэттинньи
7 күнэ
Оптуорунньук
№117-118
(11127-11128)

СЫЛЛААБЫ БЫЛААНЫ ТОЛОРУОБУН, ҮҮНЭР СЫЛЫ БИГЭ ТУРУКТААХ КӨРСҮӨБҮН!

2015 сыл түмүктөрү 2 ый хаалла. Улахан да, кыра да тэрилтэлэр сыллаабы былааннарын толорор ийин ааган суоткан, күүрөөннөхтүк үлэтир, кээр сыла үктэнигэ биэ тирэхтөх тахсарга сорукунар кэмнөр. "Чурапчы" ТХПК бырабыланын председатели Н. А. Аржаков бу ыйдарга сорукунар, үлэтир-хамнастарын билгилитер.

Сыла ситиһинтэхтик түмүктэһиннэ бары күүсүтүн-кыахтыгын ууран үлэтибит. Сүрүн салаабыт үүтү, эти соботуопкалааһын.

Үүтө сыллаабы былаамыт 7102 тонна. Оттон 10 ыйдаабы былаамыт 6519,5 тонна. Ону 6406,4 тоннаан толороммут, 113,1 тоннаан сиптэтибит. Алтынны ыйга 409 тоннаан соботуопкалааһын 502,7 тоннаан ылаамыт аһара толордубут. Билигин 10 ары сыла үлэтир. Чугастаабы нөһиоктөртөн улуус кыахыгар ары сылаар таһабыт. Күннэ бырабыланытааһар элбөк үүтү тутабыт. Үүт ыаман үрдүгүнэ бэйэбит өттүбүтүтүн усуллубуа олохтуу сагалыбыт. Тутулар сыанатын үрдэтипит, күһүнү кэмэ бостууктары тутууптук. Төлөһүгэ пилотнай бырайыага киирэммит, 70 бырайыага эрд кээр, онон кэмгэр төлөһөбүт. Хаалбыт икки ыйга бу тэтимитин ыһыктыбааһын, сыллаабы былааны толорор кыах баар. Тонунан кыһынты ыйдарга эмэ тулуктук.

Быйыл кыһын кыах буйууһулар 678 сүөһүнү өлөрдүбүт. Сананы киһилээн, тыннаах ыйаһыннаан тутуубут. Сүөһүлэр өлөрүүгэ кыһамытар, ити үлэни кооператив үлэтигэрэ бэйэлэрэ толоролор. Тыннаах ыйаһыннаан 165

тонна буолла. Сылаага буларын курдук, опормога 943 төбөнү дуоһабардаһытыт. Үчүгэй, оттоох дыл буолан, итигэтин итингэ хааллардылар. Сүөһү аһаана анчаабытар ити улахан оруопканна. 200 убаһа өлөрүлүөхтөк. Билигин тутуунан, 180-чө төбөнү аһалылар. Сүөһү, сыла, убаһа этин тоннуу тутуу былаанналар.

Алтынны 16 күнүгэр Красноярскайтан 70 красно-пестрая боруда тингэлэри Мындабайытааһы животноводческой комплекса аһалыбыт. Туруктаа үчүгэй, оротунан, 320-чө кг ыйаһыннаахтар. Уулаахтар, саас төрөх бириэхтэктэр. Онно карантини баран, ирдээр усуллубу-йаны толорон кыһыт. Бу 1998 сыллааха симментальскай боруда сүөһүлэри тил-тилекскай красно-пестрая борудалыын холбообуттарыт түмүгэр үөскөбүт боруда. Ынах сыла 5-7 тый. кг үүтү би-рор кыахтаах. Холку майгылаахтар, кыһынты усуллубуаһы тулуйар кыахтаахтар. Билигин бу сүөһүлэр быстах кэмэ эргэ хотонно туралар. Комплекс кыра куортуна бу күнүгэр бэлэм булу-охтаах. Оборудованиеларын, саах ыраастыыр ТСН-ны тана сылдылар. „Сахаспестрой“ тэригэ анал биригэдэ

үлэтир. Сылаабыта барыта.

Бу сүөһүлөргэ эби, Хайахсытан 60 герфорд боруда сүөһү киһилэтир, Билигин эмэ эргэ хотонно туралар. Онон барыта кыстыкка 130 сүөһү киирбэ. Аһык — от, сийтэ баар. Аһыкка 3 киһини кыһыт булуубут. Мындабайы олохтоохторо. Саас төрөх сагаланыһын, ыаһыкытар көрүлүөхтэктэр. Кэспэти барыта. Терфорд сүөһүлэр ийин таһаан, арадага бөһүлүбүтүт, 73 сүөһү. Бахсыга — 22, Хайахсыга — 12, Халаага — 2, Мырылаага — 22, Сылапта — 15. Уһун болууһу ылбытара, 5 сыл буолан баран бэйэлэригэр хаалыахтаах. Бастаа сыла төлөһөбүт, оттон кээр 4 сыл устата төлөһөхтэктэр. Кооперативы кытары дуоһабардаһан, төлөбүрү бэйэлэрин бордуукусуларын — үүтүн, этин бириэхтэктэр. Бу борудалар билиги усуллубуаһын үчүгэйик тулуйулар, ууһуур, сайлар кыахтаахтар.

Сүөһүлэр этингэ кыстыктарын булулар, идэһэ өлөрүүгэ түмүктэнигэ. Кыстыгы туорууга от, эби аһык саппааһа баар. Онон сыла үчүгэй көрдөрүлүөх түмүктөн, нөр сылабытар биэ туруктаах үктэһэбит.

Быйыл „Сага олох“ Нам „Эрэл“ диги эти-үүт соботуопкаһы, аһык-үлэтир, баһар ТХПК ийиннэ „Эрэл-Агро“ диги ХЭТ туһунан хаста даһаны сүрүйдүм. Бүтүн, ситиһи 6 күнүгэр, ити „Эрэл-Агро“ салыааччыта Куриин Протопопов диги 48 саастаах, бэйгэ агроном идэһэ киһини кытта төлөһөбүтүн киһилэр үлэтир туһунан ыйытааһын. Онуоха Куриин Николаевич маннаах кыһыт:

“ЭРЭЛ -- АГРО” ҮЛЭТИН БИЛИСТИМ

„ХЭТ-бит быйыл саас тэрилэбит. „Эрэл“ ТХПК ийиннэ эрээр, тусаа сөгтөөх. Үлэтигэр сөгтөбит. Бары минигитэн эдэрлэр. 7 тыраахтардаһыт. Үкүлөр бэйэбит чаһыһыбыт. Улуустук баһылыга А. П. Атласов күүсө ойүүр. Бэйгэ агроном идэһэ, эрд ТХМ-гэр үлэтибит. Быйыл улуустан тыа хаһаайыһыбын сайдыытыгар 22 мөл. солк. көрбүттэр. Ити харыһтан бийгэ 4 мөл. 300 тый. солк. эрдэһэн биригэдэ. Саас көрүү-ойутир, саппаас чаастыгын аһылаһан ыһык үлэтин ыһыгытыт. Эби, дэһимизини ыһытыт. Барыта 380 тонна сийтэни бэлэмнэһэн, хаста даһаны дуоһабардаһыт баһыһыларга тиниһын 250 солк. хотоннорун таһыгар тейэн биригэбит. Итингэ сороһун баһалаахтарга күһүн баһаан ыйыгар хотоннорун таһыгар идэһэн сөгкөн, пленкаан сабан баран, үрдүгэр отунан баһалытыт. Ону олу соботуопкаһыт. Күһүн үүтү сайыһыны ыһытыт дэлэтир. Ийин таһыһын 350 тонна ардаах ылларбаах эбэ, дэһимизин, сенаны руһонаан, эмэ кыһынытук дыммууттар биригэбит. Тоннага тейэн биригэтир 4000 солк. Сүөһүлэр оттоһор быһан ордорон сийлэр үһү. Бүрдүстээх буоллаа диги. Сайыһын бетоннаан 3 сийтэ траншеяһын, 4 км саага курууну тутуубут. Быйыл хортуопуһу үүнүүгэ мөлтөх соһу, 10-ча гектары ыһыгытыттан 60 тонна хомуйдуубут. Уу ыһыһын кыһытыт. Бийр 200 гектардаах ардаахтар систиэмэлээх баһыһылааһын. Эһил онно ыһыктыт. Билигин сүрүн үлэтир бүтүлөр. Эби дырык курдук, ким баһалаһан төг эти киһилэтин 300 солк. тутан „Сахаагропродукт“ киһилэтин туттарыт. Барыта 6-7 тонна курдук тутуубут. Харыһын тута төлүү буоламыт, дым бөрү туттарыт. Сийлэһит, сенаныт харыһын үүт харыһыттан сыһа тутабыт. Онно дымно үчүгэй.

Быйыл кыһын улахан олоһоһуһу туттарыт тыһаһыт. Ону ыһыһыт булуу. Улуустук баһылыга Александр Павлович эһил тыа хаһаайыһыбыгар 30 мөл. солк. көрүөхтү, эһилин өйүөхтү диги. Онно үтэ элбөк. Дым быйыл амтаһыдаһарына, эһил өсө элбэти саһаһыһылаа булуу,— дигиннэ бөрт элбэс кулаһаах Куриин кыһынын бүтүрүт.

Бэйэбитэн элбэһини, мин ити тэрэһини олу соботуопкаһын. Эһилитингэ бийгэ олоһо киһилэһэ сөг этэ. Баһыһы барыта сийтэ, сенак бэлэмнэр кыаһа суох. Онно ити ыһыһын туттарыт үчүгэйтэн аһыһы аһалыта чуолһай.

Иван ПИОМАРЕВ.

ҮҮТ СОБОТУОПКАТЫН 10 ЫЙДААХ ТҮМҮГЭ

Үүт соботуопкаһыт быйылгы былаан 7102 тонна. Оттон 10 ыйдаах былаан—6519,5 тонна. Ийин 6406,4 тоннаан толорон, 113,1 тоннаан итэһэ иһэбит. Алтынны ыйга 409 тонна быһаан 502,7 тоннаан толорулунна.

Таблицага көстөрүтүн, 10 ыйдаабы былааннарын 9 нөһиок аһара толордо, 8 нөһиок кыһытылар. Орду үчүгэйик 509,3 тоннаан 551,3 тоннаан толорбут Одьулуун, 630,4 тоннаан 663,1 тоннаан толорбут Сыла, 331,6 тоннаан 417,0 тоннаан толорбут Халаа, 427,6 тоннаан 546,5 тоннаан толорбут Чакыр үлэтигэр. Оттон мөлтөх үлэтигэр 375,2 тонна былааннаһыттан 303,5 тонна соботуопкалааһыт. Бахсы, 239,1 тоннаан 149,2 тоннаан Болтоно, 480,7 тоннаан 405,8 тоннаан Болуур, 304,0 тоннаан 227,5 тоннаан Кылааһа, 358,2 тоннаан 249,1 тоннаан Чурапчы нөһиоктөрү булулар.

Сыла түмүктүү 2 ый хаалла. Сүөһүлэр кыстык хотону этингэ булулар. Аһык дэһичи баар. Алтынны ыйдаах былаан аһара толорулунна. Күннэһи үүт ыама үрдүк. Онно ылбыт тэһим ыһыктыбаах, үүт ыаман түһэһэһэ үлэтигэр, сылаабы былааны толорор кыахтар баһаар.

ДАНИЕ ПО ЗАГОТОВКЕ МОЛОКА ЗА 2015 г.

№	Населен	План 2015 г.	За 9 месяцев 2015 г.			Октябрь			За 10 месяцев 2015 г.		
			план	факт	2014	план	факт	2014	план	факт	2014
1.	Алагар	317,0	272,5	337,1	289,5	18,0	35,4	26,0	290,5	372,5	315,5
2.	Бахсы	409,0	351,2	276,5	345,1	24,0	27,0	20,7	375,2	303,5	365,8
3.	Болтоно	263,0	224,1	135,0	144,4	15,0	14,2	12,3	239,1	149,2	156,7
4.	Болуур	524,0	450,7	365,4	399,5	30,0	40,4	31,6	480,7	405,8	431,1
5.	Ардык	314,0	271,1	253,7	334,5	18,0	21,9	32,1	289,1	275,6	366,6
6.	Кылааһа	331,0	285,0	213,1	277,2	19,0	14,4	6,2	304,0	227,5	283,4
7.	Мугудай	448,0	384,7	396,9	304,7	26,0	37,0	19,0	410,7	433,9	323,7
8.	Одьулуун	552,0	477,3	506,0	414,1	32,0	45,3	34,6	509,3	551,3	448,7
9.	Соловьев	530,0	455,0	456,8	611,7	31,0	39,6	30,9	486,0	496,4	642,6
10.	Сыла	686,0	592,4	622,6	545,8	38,0	40,5	43,6	630,4	663,1	589,4
11.	Телей	251,0	217,1	246,8	253,6	14,0	18,8	19,3	231,1	265,6	272,9
12.	Халаа	361,0	310,6	385,2	358,7	21,0	31,8	30,0	331,6	417,0	388,7
13.	Халаа	354,0	303,5	232,2	252,4	21,0	19,7	16,8	324,5	251,9	269,2
14.	Хайахсы	263,0	227,2	266,5	279,4	15,0	19,0	22,7	242,2	285,5	302,1
15.	Хоттоно	641,0	552,8	484,2	499,7	37,0	27,8	38,8	589,8	512,0	538,5
16.	Чакыр	466,0	400,6	500,3	503,7	27,0	46,2	40,0	427,6	546,5	543,7
17.	Чурапчы	392,0	335,2	225,4	167,0	23,0	23,7	9,6	358,2	249,1	176,6
	Поулусу:	7102	6110,5	5903,7	5981,0	409,0	502,7	434,2	6519,5	6406,4	6415,2

“Сана алах” хаймаага Чуринчы салгынныгтн алахтоого Прохлантй Анитильевич Охлюков куудса нигитингн дьарыктнарын, нтннз сана технологийны тунаарын туһунан И.П. Повомарев 2014 с. нзкн төгүл сүрүйн турар. Тын х а һ а й ы с т ы б а т ы н упривленетьаг үтм нидитын нн сьрыгтахшына, бу предприниматель, быйыл сана саланы — перепелтери уонна куруулуктары нигн эррин туһунан кнслтлгэр. Толоһуонгн булан, кнслтн кнн хаймаайыстыбатын көрөтүгүнн.

Проживий Анатолийевич
дэрибнэ арга отүгэр олорор
бил: Дыт-дыт курдук
онгүлүбүт олбуораах, дингээх
уһааһылаах тэлгэлэтнэр
болдообутчааки хайаһын кэпэ
сыһара. Тута хайаһыстыбатын
көрдөрө, көпсөтүн бардыбыт.
Барытын дон-баачы быһаарар,
көрөһөннүтээстик көпөһөр,
үлэтин чачы киһи туттар, аһы
көм аһыгы хайаһына буолан
биргө.

Унаайба кэтэк, тиа диэки өтүгүр 7х4 мизинээк типовой куур- руса, перепел туруорар дьыгэтэк. Кили хотон диэкин тиа тахыбег — оннук ыраас, тупсадай оңолуулаах. Ол таһыгар келиэхтөрү куролуктар тураллар.

Бастаан, 5 сыныптагыла куурусса ийитингиттен үлгүн сагалашып, Агыйдастан сагалван баран билигин 204 сымылыттыр кууруссалык (ол ийигэр 14 сакка борусалла), 2 бөгүстөк. Бу үлгүгө устурубур. Быйыл кулун тулпар ыйга Дюкуускайгагы көтөр фабрикалытан 4 ыйык кууруссалары адалып, 5й ийигэр булган баран, сымылытан барыбур. Куурусса 45 ыйытан сымылыттыр дини.

САҢА САЛААЛАРЫ САЙЫННАРАР

Куурусалаар

Үзгээсөн сымьалтыр кэмэ 18 ай эбит. Эдэрэр күн айы сымьалтыр бусууштарына сымьалтыр бодуохторо бүтэн эрээччилэр агууаһаллар. Сорох дьон биһэтэрэнтэн, сымьалтаан бүтэн эрэр куруссагары аһыһаһаллар эбит. Он эрээр, аһыһыһаан, көрүүтүтэн-хараһыһаан улахан тузулуқтаах бодууш биһэтэр.

Күннээ 150-160 сыммылыгылар. Боршуну куйууын „Октябрьский“ маданынкта күн аайы туттарар. Сарсыржа маданын анысмынкта бийтэ ичдэн бээрер. Сянната удмыр — 8 солс. Алынга ханагатык барар. Дьон сибегэй сыммыкка надылар, уонна сянната чөлөгө бусан күннөгө бүтөөн илдьитер.

Көтөрдөрүн Алтайга куурусса алыштылар анан оттобуллубу, норманын алыштар. Ити састабылар бурдук, батык арыкта, муора ракушкага, кууруссага ананомит билеминер, алышпаа тутушлар мизд, о. д. а. кыраштар. Анаалмак кондиратын эбэн бирер. Анан оттобуллубу кууруштарга турал-
лу.

Быйыл сайын Дыкузскийтан
140 перенел сымлытын атылган

былаарбыттарынан, радиациягаай сардагыттын эмсэгэтиэби организмэ эмсэтининэ туһалыыр, сардага ыарыкта салгыы сайдырын тохотор күөстэк эбит. Мэхди бу сымыыты сир кэли үйөтэ үлүүр. Бүөргэ, үөскө, быарга, үөскөбит таһы суурайар, түһөрөр. Сүрэк, быар, куртах, бүөр ыарыһынан эмтэниэ туһалар.

Промолгий Анатолийевич, бу көтөр сыймыгтан чуралганаарга итхыга таһаарбыг бастааг кэлинсэн буолар. Дьон-сэргэ динниа бигэ илик буспан удаханньык сэнээрэ

ношуому нэлээдээ биэрээ эр тахаарар буслугт. Игнэн нэгэригээрхэн унут ына дьон кээр буслугттар, ыйгалаһан аадрыс ыһа, бүксерилгэригэн түһэлдээр эбит.

Бу суралзубут дүнэ атһылар анал уйларга (хатаһын килежэслэргэ) курусуктар тураллар. Былырын бастаан тыһылашэ атһыр курусуту илһит. Олор түөргэ төрөбүтүр. 30-тан таһа курусук бусбут. Онтон 10 оҕону — 3 тыһыны, 7-тэ атһыры кыстаһыт. Ипээр ууһаһнар, бештин 50 курусук бар. Онтон 24-дэ тыһы. Байыл 30-чаны кыстаһар былаһаһах. Эһил курусук фермата онорор быһаһах. „Бабочка“ дигэн атһыр курусуту көрөрбүтэ куоһаһаһы быһан улаһан. Кини оҕолорун ипээр эһит. Дөһн улаһаһык сэтээр, атһыга көрүүүр эһит даһылы, эһитэр быһаһах бусуһы билһити атһылаһыт.

Бу үлээр ханхныс чөлөөтэйгөөрөө туйвшнайт, дээн айылыгта куттууяаах көмө, чөлөөтін суух дндр. Кредит үлээр эбиг дахана, бээр-бээр ухсан дндр. Айылыгта булуутугар эбгэх үт сродооттаар. Илнээ субсидия көрүлгө буюлар, сайдыам түргэнэ эгэ, дээн багатын эгэр. Асуул булуутугар, боролуужуяатын апылшааныгта бндрэ үлгөтөр „Ситим“ (сэб. З. Н. Сиваева), „Томтор“ (сал. Л. Н. Архипова), „Октябрьский“ (сэб. Р. И. Масаров) мадшыныншырлар мнстандр.

Бу хаһайыстыба юэтир сайтар кыкстаарын хаһайын юксолоттэн, үтенир багальтан тута эрэбин. Үүтүгүр-сайды-рыгар кыкста бүтүрүккө, кыдышарын көмөлүтүккө.

адабы: Аддырын чалхыны билээринтэн адабы: Сымлытары дьоннор адалан куурусса сымлытын багтар илүүбортго устул Найдого ийинон 80-ча перепел тасхыбыл Сорого сымлыны иччиге суох буолан тасхы багтар.

Билгийн перелентер, куурусса-
дара турар дьэсториер баглар.
Түхуан кууринкалар. Интинэ
синбир кууруса курдук эрори,
армай атыннаах. Интеренигэн
сүбэлери ылан туһанабын.
Сымылптааһына кууруссагтан
уратылаах. Кууруса сууксажа
бирде сымылтыыр айбыралаах
буулабына, перелел 32 часка
чаада сымылтыыр. Аны 3
чаастан кинээ, үксүн түүн
сымылтыыр. Сырдыгы
сэбүлээбэт. Ол иһин
кууринкаларын электро-уот тыар
өтүтүн сабабын. Сүрдээх
тулуурлаах, маһан да ыһылыбат
көтөрөг килерсэр. Этин температу-
рата 42-45 кыраадыс. Улукан
перелел 350 грамм ыһаһыннаах
булар, сымылта кууруса
кыһаһаа кыһа — 10-12 грамм

Бу катор сыммыта нэгмэтгэх, олус эмгэх. Бу харьцангуй бахаа шинэйдли снотор (инжилтөр). Хахан да буоргу буслбат. Учуснайдыр

иликтэр эрээр, боруубалан,
туушан билэн бардахтарына,
наадыйагны элбэг бусууд, дотон
эрхээр.

Куурсалар, переселтер туур
дыларын Кытайтан асылып анал
бактерияларынан сылыттар.
Сылыттарын таанып, сыты-
сымдары суук тынар. Кырдык,
иңирди сытып, сыта оок суук.
Бастан садылырын садына
куурсаларын ноһомун күпте
иңирди ыраастып, тимири ооку
оттор эбит. Сыта-сымдар сурат
эбит үһү. Оттон ити
бактерияларынан туһанар
булутуруттан ың, сылыты
боһуруда быһаарылыбыт.

Перепелці

Құруыштықтар

ЫНАХ БУОЛАР КЭСКИЛЛЭЭХ СҮӨҺҮНҮ ТАЛЫ

Биахтан үүтү билиы башныыксыттан улахан түтүлуктаах. Башныыксыт үтүтэ киһинтэн бэрт элбэх сыраны, ахсаабат кыһамныыны эрэйэр. Башныыксыттар тус бойлоторун үтүлүгүтэр сыһыаннара, дуоһуннара, билиилэрин таһымын үтүтэ элбэти быһаарар. Сүөһү да элбэсэй сыһыантаа наадыйар. Ити, билэтин турар, сана үтүтэччинтэн сүөһүтэ оһуобай кыһамныылаах сыһыаны олохтоолууну эрэйэр. Улахан бөлүөмгө сүөһүнү аһылыгынан хастаһыһыа, эрдэ торотуугу ууруллар. Ордук күлүнүн от хагдарыһын, сайылык халтаннаһын, үтү баша түтүрүн сиэһин, башыар отордоолун диин тэрилтэ, ону тэнэ араас эһин аһылыгы аһыты — ходоор, хаһыыкка эбиртэһин, элэһканыуо д.а. ситэһиэрэ. Оһоһо, күлүн үтүтэ эһисэ түһүтү таһаарыһыа, баша башар кэмэ үһээн бигэрээн соһ.

Бизнеса табиаруулар бичиг сүлүнү үөскетингэ,
таштын хаайруусулар бичиг сүлү көпүктөгөн көчүтө
айы төрөштүттөрнөсүз улам түспөсүлөн итэр
бисулдана боротунаманы былы табым үстүүр. Ити

племной үлэ биир бочумнаах соруга. Үөскөтүгэ хааларытлар сүөхүлэр икки үөргэ араасаллар: буюһаһылар, саастарын ситэ иликтэргэ уонна уонна буюһаһылар саастарын сиппиттэргэ. Маныык тус-туһунан үөһэри тэрийбэ, тус-туһунан сиртэрийбэ тутуу, эиэр сүөхүлэр эрд буюһууларын сүөх өгүлөр, уонна буюһаһылар сүөхү төлө кыһаһынан, кыһарааһынан ситиһэргэ кыагы биэрэр.

Бичиг сүснүүгү кыра эрэгтэнтэн үүсүйдик төлөвүтүн иштингэ, ныйрайн иднигэн аһатан нитин ныммаг алохтонуута үүсүгэй услубуйаны үсөсүтэр. Ныйрайдэри быйылар дэри аһатын схемтыгар ныммыннан үүтү аһыр огуе бусарга аналлаах племенной огуе ныйрайдэргэ 300 кг; племенной тыһыларга 200-250 кг; отгон табаарышый ныйрайдэргэ 180-200 кг; сэлгээрэдриммийт үүтү 400-500 кг; бутагүг 80-120 кг; о. д. а. аһынныкыры эбискоз сөп.

Уюкнинг хавиларининг янги сўғуну 6 йилдан, қилин бастакы қылылар сууменде орнотун, 500 гр. отгон менчоринне 750-800 кг улаштинларда, битлар саастах тыларас йилалына 330-350 кг тинийн соп. Сана теребун бирхуастан бастакы дастахиланн көрлеруутун.

хэсгүүдэд нь байгуулагддаг. Үрдүк үүтгээгээр ынахаа таагаруулаллар, намыах, татым үүтгээгээр эхэс байгуулааллар. Тигсгээгээр төрүүдэд нь ивээл үүсгэгээр массиктаан сунгүүдэд нь сайннарааллар, төрүүдэд нь кылары агууах хоноот, рэзидийа туруораллар. Ити кэмид, кунитэр аһууаха нааһууаха бигтэрлик улаалар. Ол кунитэр борууахууаха бигтэрлик таһууах, бигтэрлик бигтэрлик сунгүүдэд нь, уулуур джугууаха бигтэрлик аһууаха бигтэрлик нааһууахууах таһууах.

Түмүктөн элгеси, үчүгөйү; талыштыгы уюна
сүүмүрүзүнүн куулууну ыштыктыгы интилер торуох,
улахан сөүлү бугулар дери, улаштынын бери жартык
көмүрү кинилыккөс бардыктарына эр, бери өтүгүн
көмүрүк сөүлү бугуларга калкстар үсөүлүр.

М.М. САВВИНА,
 чл. хуульч, тусгай зориулалтын үйлчилгээний
 нийгмээр эрх зүйн сүлжээний системийн хуульч

Сыныбарыны батымзот Алексей СЛЕПЦОВ.